

Els dolors de part de la modernitat

Amb ‘Els estranys’, Raül Garrigasait debuta en la novel·la reflexionant sobre dilemes del passat que són vius i presents

Maria Nunes / Llegir en cas d’incendi

Conegut com a traductor i assagista, Raül Garrigasait (Solsona, 1979) és autor d’un interessant assaig, *El gos cosmopolita i dos espècimens més*, on la reflexió tendia a fusionar-se amb les formes narratives. Seguint per aquest camí, s’endinsa en el camp de la narrativa amb *Els estranys* (Edicions 1984), una brillant novel·la que explora els dolors de part de la modernitat i les possibilitats del llenguatge literari.

Unes coordenades i un nom: «Vaig sentir pronunciar el nom per primer cop una nit de desembre...»

Tot comença una nit d’hivern, en un sopar a la casa pairal dels Tristany, una nissaga llegendària de guerrillers carlins, avui convertida en casa de turisme rural. El detonant és un nom: Lichnowsky. Aquest és el suggestiu inici que predisposa el lector a submergir-se en el relat, i ja t’hi sents atrapat per diversos motius. D’entrada, perquè demostra el domini dels recursos clàssics de l’art d’explicar històries. Cal dir d’antuvi que *Els estranys* es basteix estructuralment combinant dues històries amb una utilització particular del recurs de la literatura dins la literatura: d’una banda la història d’una traducció fallida, de l’altra, la descoberta casual d’un manuscrit fragmentari que porta a (re)construir una ficció.

Amb aquest nom «de sonoritat eslava», l’autor encamina la que serà la trama secundària que fa de marc a la novel·la: la de l’aventura de la traducció de les memòries del príncep Felix von Lichnowsky, “prussià i catòlic i potser iniciat en la francmaçoneria”, personatge real, les memòries del qual, reals també, “evocaven amb gràcia un món que m’era totalment incompreensible, el de la primera guerra dels carlins.” El nom en qüestió serveix també per establir el nexa entre les dues trames situant-nos en un eix espai-temps concret comú: el de la primera carlinada. A més a més, el “totalment incompreensible” introdueix el que serà un dels temes centrals de la novel·la: el sentiment d’estranyesa que amara tot el text i que traspasa les pàgines per encomanar-se al lector. D’altra banda, a més de captar l’atenció del lector, el situa en un referent literari que indica per on aniran els trets en la novel·la que comença a llegir; si aquest ha llegit “la novel·la més cèlebre de Joan Perucho”, és a dir *Les històries naturals*, es produirà ja una sintonia, gairebé una complicitat immediata, entre lector i narrador. Diguem però, que tampoc passa res si no s’ha llegit la novel·la de Perucho -sempre s’hi és a temps- perquè el relat té prou força autònoma per arrossegar-nos sense treva des de l’inici fins al final.

Viatge al centre de l’estranyesa

L'encàrrec de la traducció de les memòries de Felix von Lichnowsky porta el protagonista de la història marc a Berlín, a la Staatsbibliothek, on hi descobrirà uns papers personals que no pertanyen al príncep Lichnowsky sinó a un tal Rudolf von Wielemann. L'interès que li desperta el manuscrit, "un recull d'anotacions disperses, sovint deslligades, de vegades indesxifrables", desviarà la seva atenció de l'encàrrec per centrar-se a investigar qui era aquest personatge i què hi feia a Solsona entre el 1837 i el 1838. D'aquesta manera, de la història marc, la de la traducció, o més ben dit la del fracàs d'una traducció, en surt la història principal, la del prussià Rudolf von Wielemann que travessa els Pirineus per combatre a la primera carlinada. Fins aquí podria semblar que es tracta només d'un relat d'aventures en un marc històric, però *Els estranys* va molt més enllà per intentar narrar què passa per la ment d'un personatge que parteix lluny de casa amb una carta de recomanació i amb una idea clara del món, i topa amb unes realitats que fan que el seu esquema mental i la seva visió ideològica del món s'ensorrin completament. Garrigasait afirma que el que ha volgut narrar és el moment en què el xoc entre les idees i la realitat esclata tràgicament i còmicament, alhora.

La novel·la, però, a més d'anar combinant la història marc i la principal, conté altres històries secundàries que van explicant puntualment els personatges. En aquest sentit, és una exploració del fet narratiu en les seves diverses possibilitats, entre les quals l'oralitat, el fet d'explicar-se oralment històries, hi té un paper molt destacat. En *Els estranys* hi ha una barreja de quotidianitat i de tragèdia històrica. L'autor defuig un plantejament costumista, més aviat se'n situa a les antípodes, i confessa que s'ha inspirat en la manera com Faulkner explica històries. D'altra banda, hi és present també tot un rerefons de cultura alemanya romàntica del XIX: Kleist, ET Hoffman... de la qual Garrigasait n'és un bon coneixedor.

La capacitat evocativa del llenguatge

Hi ha aspectes molt interessants en la novel·la que cal remarcar. Un d'ells és el tractament del llenguatge, començant per la varietat de registres i la riquesa del lèxic en totes les variants, l'adjectivació precisa de tradició planiana, els trets dialectals, els argots d'època i acabant per una reflexió a l'entorn de la parla i del silenci. El llenguatge defineix els personatges, des del llenguatge recargolat del carlisme oficial al parlar planer del Solsonès en què s'expressen els sis desconjuntats i els personatges de Solsona, però no pas el metge que, com el seu nom -Dr. Foraster- indica, està a cavall entre dos mons. O l'absència de llenguatge que el mutisme dels escassos personatges femenins representa simbòlicament el paper invisible i mut de la dona en la societat de l'època.

El llenguatge és part essencial de l'estranyesa, de la incomprensió de la realitat. El jove Wielemann no només està aïllat i perdut «en la mitrada i remota Solsona», en un món del qual no en comprèn el funcionament i que ideològicament li ha engegat tots els esquemes a rodar, Wielemann no entén la llengua -les llengües- en què li parlen, i ell no es pot fer entendre en la seva; es troba literalment «atrapat entre llengües». Com que el personatge no es pot comunicar, versemblantment les sensacions esdevenen importantíssimes en la novel·la. En aquest context, la relació més important és la d'amistat que estableix amb el metge, el doctor Foraster. Els dos personatges es troben a partir de la música, no tant perquè aquesta sigui un llenguatge universal, sinó perquè tots dos estimen Beethoven i troben en la seva música un punt d'encaix. La música lliga els dos personatges en una mena de comunió d'esperits com la que exaltaven els poetes del romanticisme alemany, i que farà que finalment es pugui establir també la comunicació verbal. «Finalment, com un tap que salta per la pressió de l'aigua, es va

posar a parlar, a parlar i a parlar. A parlar de coses velles i novíssimes, a fer de les paraules una taula de salvació, a posar-les a les mans del metge com una ofrena, sentint-se agraït a pesar de totes les coses». I és que *Els estranys* és també un gran reconeixement a la importància de l'amistat com a punt de trobada al marge de les ideologies.

Cal remarcar també com amb el llenguatge l'autor construeix una atmosfera i unes escenes de gran plasticitat i d'una capacitat evocativa extraordinàries. Garrigasait aconsegueix que les paraules facin emergir les escenes als ulls del lector en un intent plàstic que explota la capacitat d'evocació del llenguatge. Un exemple són les escenes que tenen la música com a protagonista. És molt difícil de descriure la música en la narrativa i realment costa de trobar algú que afini tant en aquest sentit. «La música – *adagio con espressione, allegro vivace presto*– es va anar tornant indistingible de les parets, de les ombres, de l'aire net, del cel baix i ennuvolat». Estèticament, la novel·la és plena de claroscurs i de ressons del romanticisme tardà grotesc d'imatges desencaixades i de l'expressionisme. És plena també d'ironia i d'humor negre, d'una comicitat tràgica que combina situacions grotesques i dramàtiques alhora d'una absurditat de proporcions monumentals com les de les pàgines dedicades al desenllaç de l'aventura del prussià en terres catalanes. Tot plegat en un artifici verbal que sosté una versemblança interna que sap crear la il·lusió d'autenticitat plena i que fa que la ficció resulti sòlida com una casa de pagès. «Les coses i els fets són muts; som nosaltres que els fem parlar amb les nostres paraules, amb les nostres ficcions veraces».

Els dolors de part de la modernitat

Els estranys és una novel·la complexa, escrita amb un estil segur i brillant que combina el bon ofici de narrar amb la reflexió filosòfica. Segons Garrigasait, les ideologies només són interpretacions esquemàtiques de la realitat, i la literatura ha de mostrar tot el que no acaba de quadrar en el pla teòric. El nucli de la reflexió de la novel·la és el combat entre la retòrica de tots els grans discursos i els instints, el que hi ha per sota dels discursos il·lustrats, el moment en què fracassen i emergeix un cert primitivisme. Ha triat de situar-la en l'escenari de les guerres carlines perquè les considera els dolors de part de la modernitat. El dilema de fons que planteja és ¿quant de dolor és necessari per modernitzar una civilització? Encara que la història principal l'ambienta en la primera guerra carlina, no vol parlar de novel·la històrica, no pretén fer didàctica ni reconstruir el passat. La novel·la és ambientada en el passat com a pretext per explicar altres coses, per reflexionar sobre dilemes del passat que encara són vius i presents, potser perquè són dilemes inherents a la persona humana; com ho és també el plaer que ens produeixen les bones històries ben explicades.